

**Uchwała Nr XX/168/2020
Rady Powiatu w Kluczborku
z dnia 27 sierpnia 2020 r.**

**w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu na Rzecz Rozwoju Pieczy
Zastępczej na lata 2020- 2022**

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j: Dz.U. z 2020 r., poz. 920) w związku z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j: Dz. U. z 2020 r., poz. 821) Rada Powiatu w uchwala co następuje:

- § 1. Przyjąć Powiatowy Program na Rzecz Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2020-2022, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
-
- §2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Kluczborku.
- §3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Powiatu
w Kluczborku
Andrzej Olech

Załącznik do Uchwały
Nr XX/168/2020

Rady Powiatu w Kluczborku
z dnia 27 sierpnia 2020 r.

**POWIATOWY PROGRAM
NA RZECZ ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
NA LATA 2020 - 2022**

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku

SPIS TREŚCI

Wstęp

I Rodzina jako podstawowe środowisko wychowawcze

- 1.1. Diagnoza rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej
- 1.2. Charakterystyka rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kluczborskim w latach 2017 - 2019
- 1.3. Charakterystyka instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie kluczborskim w latach 2017 - 2019
- 1.4. Usamodzielniający się wychowankowie rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie kluczborskim w latach 2017 - 2019
- 1.5. Lokalne zasoby oraz infrastruktura pomocy społecznej w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną

II Program na rzecz rozwoju pieczy zastępczej na lata 2020 - 2022

- 2.1 Cele programu i sposób ich realizacji
- 2.2 Adresaci i realizatorzy programu
- 2.3 przewidywane efekty realizacji programu
- 2.4 Źródła finansowania
- 2.5 Monitorowanie programu

Zakończenie

Wstęp

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz.U. 2020, poz. 821) określa obowiązki jednostek samorządu terytorialnego oraz organów administracji rządowej w zakresie wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej, organizacji pieczy zastępczej spoczywa oraz organizowanie dla dzieci całkowicie pozbawionych wsparcia ze strony rodziny naturalnej rodzinnej i instytucjonalnej opieki zastępczej.

W myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania na podstawie art. 190. Starosta Powiatu Kluczborskiego wyznaczył Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku jako organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Program został przygotowany w oparciu o diagnozę sytuacji rodzinnej pieczy zastępczej funkcjonującej na terenie powiatu kluczborskiego oraz o aktualne potrzeby wynikające z konieczności umieszczania dzieci poza rodzinami biologicznymi. Niniejszy Program obowiązuje na okres trzech lat i jest kolejnym dokumentem opracowanym na bazie dotychczasowych doświadczeń. Uwzględnia m.in. organizowanie opieki i wychowania w rodzinnych i instytucjonalnych formach pieczy zastępczej, stworzenie rozwiązań profilaktycznych umożliwiających podejmowanie działań osłonowych, ratowniczych i wspomagających rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej. Należy podkreślić, że działania na rzecz rodziny, to działania na rzecz całej wspólnoty, a wspierając rodzinę przyczyniamy się do rozwoju i wzmacniania więzi w całej społeczności. W rodzinę należy inwestować i wierzyć w możliwość samodzielnego wykonywania podstawowych funkcji.

I Rodzina jako podstawowe środowisko wychowawcze

Rodzina jest pierwszym i podstawowym środowiskiem społecznym człowieka. To rodzina przez szereg lat poprzez oddziaływanie kształtuje psychikę i osobowość dziecka, dostarcza mu wzorców postępowania, kształtuje w nim prawidłowe normy społecznego współżycia. Tu dziecko nawiązuje pierwsze kontakty z innymi ludźmi i zdobywa pierwsze doświadczenia. Rodzina stanowi dla dziecka najlepsze naturalne środowisko, w którym otoczone indywidualną opieką ma możliwość zaspakajania swoich potrzeb, dzięki czemu może się prawidłowo rozwijać. W prawidłowo funkcjonującej rodzinie „dziecko czuje się dobrze, bezpiecznie, jest pewne siebie, ufne wobec rodziców, a także otwarte i ufne wobec innych ludzi, zachowuje się przy tym swobodnie i jest aktywne i wytrwałe w działaniu. Dzieci z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną i

psychiczną, wymagają szczególnej troski i opieki. Ochrona ich praw powinna być przedmiotem działań podejmowanych nie tylko przez rodziców i organy władzy publicznej, ale przede wszystkim przez każdego, kto jest świadkiem sytuacji zagrażającej szeroko rozumianemu dobru dziecka. We wszystkich działaniach dotyczących dziecka naczelnym celem powinno być jak najlepsze zabezpieczenie jego interesów. Działania te powinny uwzględniać podmiotowość dziecka oraz odbywać się z poszanowaniem jego praw i wolności, w szczególności prawa do godnego życia. Co za tym idzie, władza rodzicielska powinna być sprawowana tak, jak wymaga tego dobro dziecka.

Od atmosfery panującej w rodzinie do wzajemnych relacji i stosunków panujących między członkami rodziny zależy rozwój dziecka. Atmosfera lęku i niepewności, częste bójki, codzienne spożywanie alkoholu, złe traktowanie, zaburzają potrzebę bezpieczeństwa, akceptacji, kontaktu emocjonalnego i miłości, ale także wpływają negatywnie na socjalizację i proces wychowania dziecka. Błędy wychowawcze, niewłaściwa postawa rodziców – wszystko to wpływa na trudności w przystosowaniu się do warunków życia. W przypadku rażących zaniedbań wynikających z w/w aspektów małoletnie dzieci są umieszczane w pieczy zastępczej. Jest ona główną instytucją wspierającą dzieci z rodzin dysfunkcyjnych.

Opieka zastępująca rodziców biologicznych jest od dawna przyjętym sposobem radzenia sobie z problemem sieroctwa. W Polsce zaczął funkcjonować już w XIII wieku, gdzie wówczas porzucone dzieci otrzymywały pomoc w szpitalach dla dzieci porzuconych. Po odzyskaniu niepodległości opieka nad dzieckiem została uregulowana prawnie w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 roku. W latach 20. powstały pierwsze pogotowia opiekuńcze, skąd dzieci były przekazywane do zakładów wychowawczych lub rzadziej do rodzin zastępczych. W okresie międzywojennym powstały odpowiednimi dzisiejszych rodzinnych domów dziecka – gniazda sieroce. W okresie powojennym w Polsce dominowały państwowe placówki opiekuńczo – wychowawcze. Zasadnicze, jakościowe zmiany w funkcjonowaniu instytucji opiekuńczo – wychowawczych przeszły dopiero razem z reformą administracyjną w 1999 roku. Wówczas dokonano zmiany systemu pomocy dziecku i rodzinie, przekazując go Ministerstwu Pracy i Polityki Społecznej i powierzając realizację samorządowym powiatowym centrom pomocy rodzinie. Podjęto budowę lokalnego systemu pomocy dziecku i rodzinie, a instytucją koordynującą działania na rzecz rodzin, dzieci i młodzieży były powiatowe centra pomocy rodzinie. Rozpoczęto również deinstytucjonalizację opieki zastępczej oraz przeniesienie instytucji opiekuńczo – wychowawczych z sektora edukacji do pomocy społecznej. Piecza zastępcza została ostatecznie uregulowana legislacyjnie w 2011 roku. Została wówczas wprowadzona ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Piecza zastępcza to zespół

instytucji i działań, których celem jest zapewnienie dziecku i rodzinie opieki i wychowania w przypadku niemożności sprawowania pieczy i wychowania przez rodziców.

1.1 Diagnoza rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej

Rodzinom, które mają problem z wypełnianiem funkcji opiekuńczo – wychowawczych udzielane jest wsparcie, jest to zadanie własne gmin. W przypadku, gdy wykorzystane zostaną wszelkie możliwe formy pomocy, a rodzice dziecka nadal nie są w stanie należycie wypełniać swoich obowiązków, dziecko może zostać umieszczone w pieczy zastępczej, której celem jest zapewnienie mu czasowej opieki i wychowania.

Umieszczenie dziecka poza rodziną naturalną powinno stanowić środek ostateczny, stosowany gdy dobro dziecka jest zagrożone. Dziecko umieszcza się w pieczy zastępczej do czasu zaistnienia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny albo do czasu umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej. Jednakże dla dobra dziecka możliwe jest pozostawienie go w długoterminowym rodzinnym środowisku zastępczym do usamodzielnienia.

W polskim systemie prawnym istnieją dwa rodzaje pieczy zastępczej: **rodzinna piecza zastępcza oraz instytucjonalna piecza zastępcza.**

Rodzinna piecza zastępcza to przede wszystkim:

- rodziny zastępcze spokrewnione;
- rodzina zastępcza niezawodowa;
- rodzina zastępcza zawodowa w tym pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego;
- rodzinne domy dziecka.

Funkcję rodziny zastępczej spokrewnionej pełnią małżonkowie lub osoby będącymi wstępnymi (dziadek, babcia) lub rodzeństwo dziecka. Takie osoby powinny ukończyć szkolenie dla rodziców zastępczych według indywidualnego planu i w zależności od potrzeb rodziny oraz po spełnieniu wszystkich wymogów formalnych zawartych w art. 42 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Rodzina zastępcza niezawodowa lub zawodowa tworzona jest przez małżonków lub osoby nie będące wstępnymi krewnymi czy rodzeństwem dziecka. Osoby te muszą posiadać świadectwo ukończenia szkolenia dla kandydatów na rodzinę zastępczą. Jeżeli dziecko wymaga specjalistycznej opieki ze względu na posiadaną niepełnosprawność czy też wymagania resocjalizacyjne winno być umieszczone w rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej. Rodziny zastępcze zawodowe mogą również pełnić funkcję pogotowia rodzinnego. W pogotowiu rodzinnym dziecko może przebywać do sześciu miesięcy lub w uzasadnionych przypadkach rok. Kolejną formą rodzinnej opieki zastępczej jest rodzinny dom dziecka, którego zadaniem jest stworzenie dziecku rodziny wielodzietnej. W tej formie opieki łącznie może przebywać do ośmiorga dzieci.

Każde dziecko przyjęte do rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej zostaje umieszczone na podstawie orzeczenia sądu. Zgodnie z art. 33 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej „piecza zastępcza zapewnia: pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym; przygotowanie dziecka do: godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych; zaspakajania potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno - rekreacyjnych ”.

Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia przez nie pełnoletności. Osoba dorosła może na warunkach określonych w art. 37 ust.2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w placówce opiekuńczo – wychowawczej- nie dłużej niż do ukończenia 25 roku życia.

Umieszczenie w instytucjonalnej pieczy zastępczej następuje w sytuacji, gdy brak jest możliwości umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej lub z innych ważnych powodów jest to zasadne.

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

- placówki opiekuńczo-wychowawczej (gdzie organem prowadzącym placówkę jest powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania);
- regionalnej placówki opiekuńczo - terapeutycznej (gdzie organem prowadzącym placówkę jest samorząd województwa lub podmiot, któremu samorząd województwa zlecił realizację tego zadania);
- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego (gdzie organem prowadzącym ośrodek jest samorząd województwa lub podmiot, któremu samorząd województwa zlecił realizację tego zadania).

Placówki opiekuńczo – wychowawcze zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokajają jego niezbędne potrzeby, realizują plan pomocy dziecku, umożliwiają mu kontakty z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej, a także podejmują działania, które mają na celu powrót dziecka do rodziny, zapewniają dostęp do kształcenia dostosowanego do wieku i możliwości rozwojowych dziecka, obejmują je działaniami terapeutycznymi oraz zapewnienie korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności, wyróżnia się placówki opiekuńczo – wychowawcze następującego typu:

- 1) socjalizacyjnego,
- 2) interwencyjnego;
- 3) specjalistyczno – terapeutycznego
- 4) rodzinnego.

W placówkach tych, za wyjątkiem placówek typu rodzinnego umieszczane są dzieci powyżej 10 roku życia, wymagające szczególnej opieki, lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. W wyjątkowych sytuacjach, gdy w placówce opiekuńczo – wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa, w placówkach tych można umieścić dziecko poniżej 10 roku życia.

Regionalne placówki opiekuńczo – terapeutyczne oraz interwencyjne ośrodki preadopcyjne zapewniają dzieciom specjalistyczną opiekę medyczną i rehabilitację.

W regionalnych placówkach opiekuńczo terapeutycznych umieszczane są dzieci wymagające szczególnej opieki, które ze względu na stan zdrowia wymagający stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo – wychowawczej.

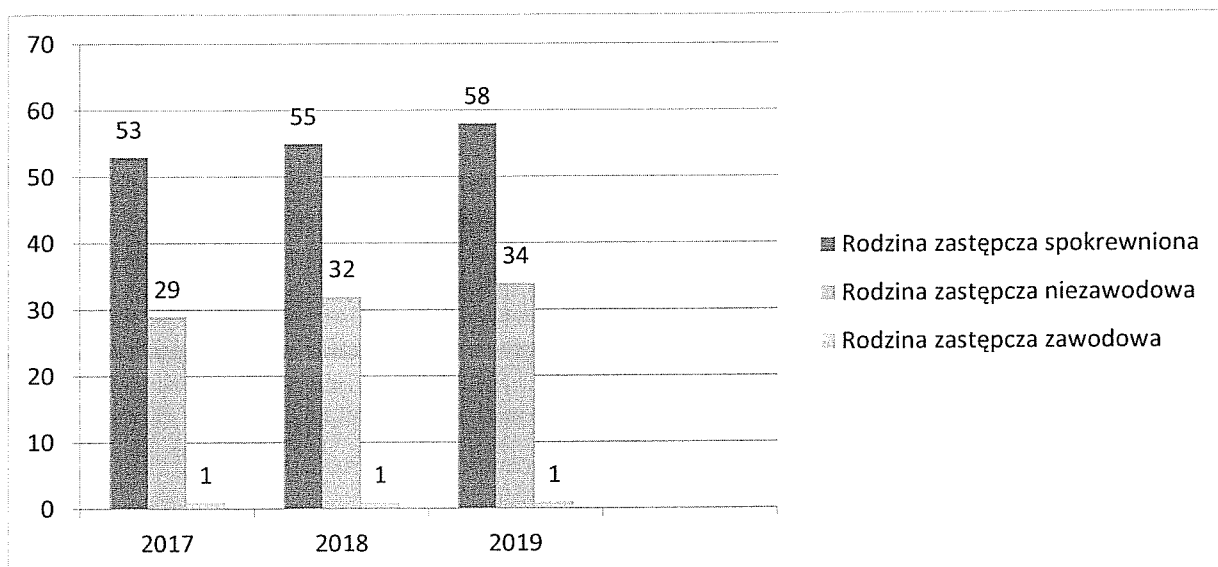
W interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych umieszczane są dzieci wymagające specjalistycznej opieki, które w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Ich pobyt w ośrodku nie może trwać dłużej niż do ukończenia pierwszego roku życia.

Umieszczenie w instytucjonalnej pieczy zastępczej, podobnie jak w rodzinnej, następuje po wyczerpaniu wszelkich form pomocy rodzinie i trwa do czasu zaistnienia warunków umożliwiających powrót dziecka do rodziny biologicznej albo umieszczenia w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej.

1.2 Charakterystyka rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kluczborskim w latach 2017 - 2019

Ostatnie lata przynoszą systematyczny wzrost poziomu życia społeczeństwa. Jednakże obok widocznych oznak poprawy sytuacji finansowej przeciętnej rodziny, nadal znaczna część z nich żyje w bardzo trudnych warunkach. Zaniedbania opiekuńcze, niewydolność wychowawcza, alkoholizm oraz przemoc są częstym powodem ograniczania a nawet pozbawiania rodziców władzy rodzicielskiej względem dzieci. Wówczas na mocy postanowienia sądu następuje umieszczenie dziecka w zastępczej pieczy rodzinnej lub instytucjonalnej.

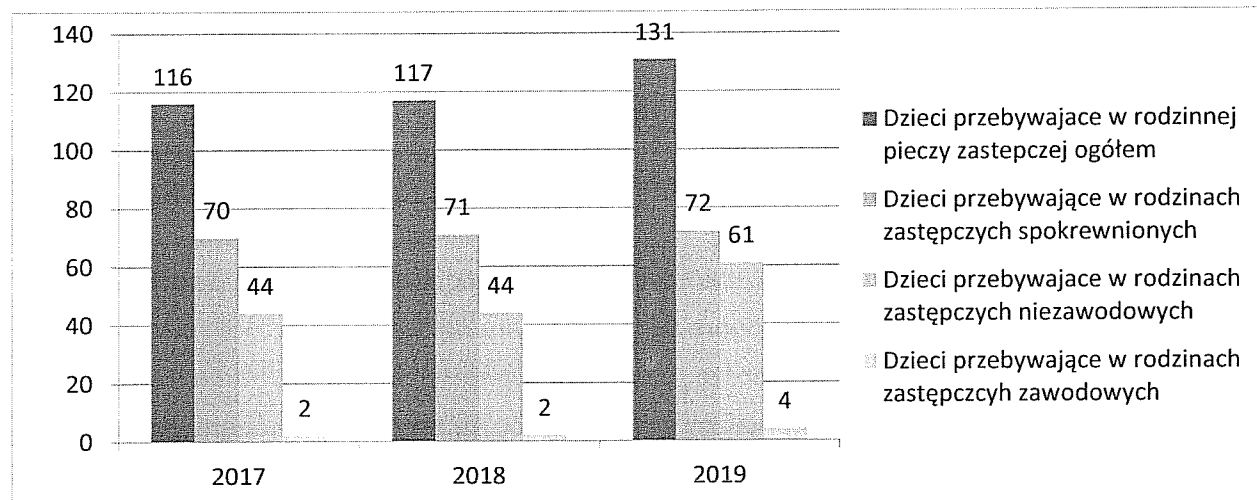
Tabela 1 Rodziny zastępcze w powiecie kluczborskim na przestrzeni lat 2017 - 2019

Źródło: dane statystyczne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku

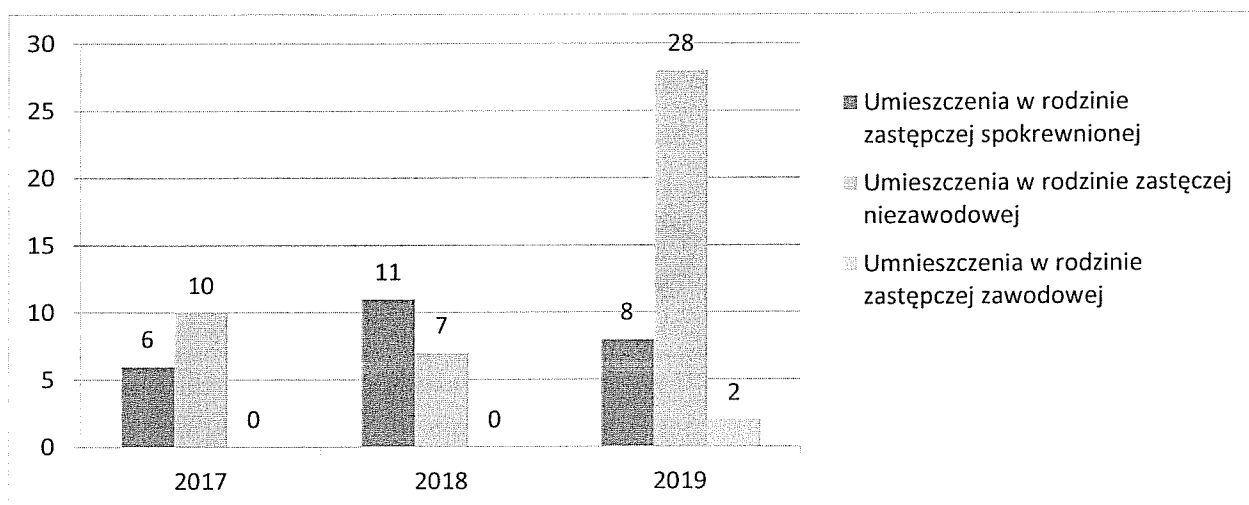
Od wielu lat utrzymuje się deficytowa sytuacja w zakresie ilości rodzin zastępczych. Jest to tendencja od lat utrzymująca się w całym kraju. Wśród rodzin zastępczych przeważają te o statusie rodzin spokrewnionych. W powiecie kluczborskim liczba rodzin zastępczych w każdej z trzech form kształtuje się na podobnym poziomie. Warto zauważyć, że w 2017 roku w powiecie kluczborskim powstała jedna rodzina zawodowa oraz znacząco podniosła się ogólna liczba rodzin zastępczych w roku 2019.

Tabela 2 Dzieci przebywające w pieczy zastępczej na przestrzeni lat 2017 - 2019

Źródło: dane statystyczne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku

Tabela 3 Napływ dzieci do rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu kluczborskiego

Źródło: dane statystyczne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku

Zauważono również, że liczba umieszczonych dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej od kilku lat ma tendencję wzrostową. W 2019 roku małoletnich, którzy zostali pozbawieni opieki ze strony rodziny biologicznej było w powiecie kluczborskim 131.

W dalszym ciągu bark jest odpowiedniej liczby kandydatów, którzy podjęliby się opieki nad małoletnimi dziećmi. W ostatnich latach co prawda nastąpiło nieznaczne zwiększenie zainteresowania rodzinną pieczą zastępczą a odzwierciedleniem tego faktu było ukończenie przez 12 kandydatów szkolenia dla rodzin zastępczych niezawodowych w 2019 roku, nie mniej jednak nie można mieć pewności, że będzie to tendencja stała.

Niestety w rodzinach zastępczych również pojawiają się problemy, wynikają one głównie z:

- braku porozumienia między osobami starszymi a dziećmi (zwłaszcza dziećmi dorastającymi), tzw. konflikt pokoleń;
- konfliktem między rodziną zastępczą a rodziną biologiczną dziecka, co skutkuje negatywnym zachowaniem dziecka w stosunku do rodziców zastępczych;
- rodziny zastępcze często same wychowują dziecko;
- braku kwalifikacji rodziny zastępczej stosunku do dzieci, które zostały umieszczone zostały w rodzinie zastępczej ze względu na alkoholizm lub przemoc w rodzinie i wymagają szczególnej opieki.

Na mocy obowiązujących przepisów rodzinie zastępczej spokrewnionej przysługuje świadczenie w wysokości 694,00 zł miesięcznie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w pieczy zastępczej, rodzinie zastępczej zawodowej oraz niezawodowej 1052,00 zł miesięcznie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w pieczy zastępczej. W przypadku dziecka posiadającego orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności rodzina zastępcza otrzymuje dodatkowo 211

zł. Nadto rodzinie zastępczej zawodowej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka przysługuje wynagrodzenie nie niższe niż 2000,00 zł miesięcznie, natomiast rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego przysługuje wynagrodzenie nie niższe niż 2.600 zł miesięcznie. Od 1 kwietnia 2016 roku rodzinie zastępczej na każde dziecko przysługuje miesięcznie 500,00 zł dodatku wychowawczego. Rodziny zastępcze mogą również korzystać ze wsparcia finansowego w przypadku wystąpienia zdarzenia losowego mającego wpływ na jakość sprawowanej opieki, w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej na pokrycie kosztów związanym z przyjęciem dziecka do rodziny zastępczej, dofinansowania do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania.

Powiat kluczborski w 2019 roku przeznaczył na:

- utrzymanie dziecka w pieczy zastępczej kwotę 1 151 345,22 zł;
- dodatek wychowawczy „500+” kwotę: 713 890,62 zł;
- dodatek „Dobry start” kwotę: 41 560,00 zł;
- na pokrycie zobowiązań wynikających z podpisanych porozumień z innymi powiatami na terenie, których w rodzinach zastępczych przebywały nasze dzieci kwotę: 137 139,42 zł.

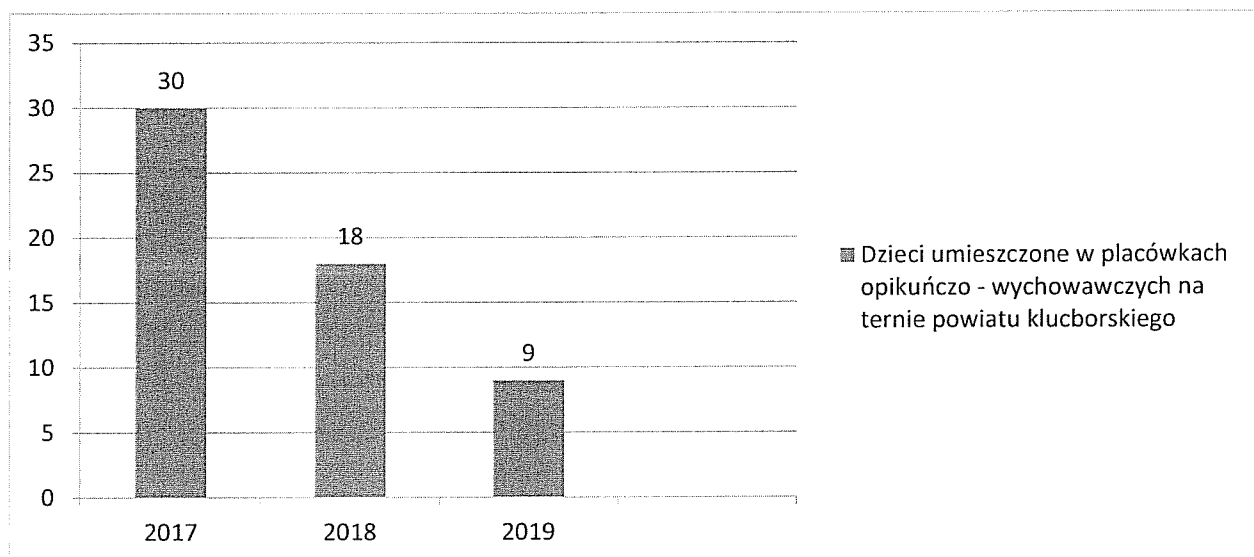
1.3. Charakterystyka instytucjonalnej pieczy zastępczej

Alternatywną formą pieczy zastępczej jest piecza instytucjonalna w ramach której dzieci umieszczane są w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Z uwagi na dobro dziecka ta forma powinna być stosowana po wyczerpaniu wszystkich możliwości objęcia dziecka opieką rodzinną. W praktyce z uwagi na brak rodzin zastępczych szczególnie niespokrewnionych i zawodowych starsze dzieci nie mają innej możliwości. Wspomniana wyżej ustawa o pieczy zastępczej dopuszcza umieszczanie dzieci powyżej 10 r.ż w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Najczęstszymi powodami umieszczania dzieci w powiecie kluczborskim w domach dziecka lub rodzinach zastępczych jest bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych uzależnienia rodziców od alkoholu, przemoc w rodzinie, niewydolność wychowawcza, związane z tym złe warunki mieszkaniowe, w których dzieci nie mają możliwości prawidłowego rozwoju.

W ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie kluczborskim funkcjonują trzy placówki opiekuńczo – wychowawcze w Bogacicy, Bąkowie oraz Lasowicach Małych. Łącznie zapewniają one opiekę 56 dzieciom pozbawionym opieki rodziców biologicznych.

Tabela 5 Napływ dzieci do placówek opiekuńczo - wychowawczych na terenie powiatu kluczborskiego w latach 2017 - 2019

Źródło : dane statystyczne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku

W związku z koniecznością przeprowadzenia dezynstytucjonalizacji pieczy zastępczej można zaobserwować znaczny spadek umieszczeń w placówkach.

Zgodnie z art. 191 ust. 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi średnie miesięczne wydatki przeznaczone na jego utrzymanie w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W 2019 roku troje dzieci z powiatu kluczborskiego było umieszczone na terenie innego powiatu, jedno dziecko w regionalnej placówce opiekuńczo- terapeutycznej oraz dwoje dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w tym jedno dziecko w placówce typu interwencyjnego. Wysokość wydatków oraz inne kwestie związane z umieszczeniem dzieci

w placówkach uregulowane są w zawartych pomiędzy powiatami porozumieniach (art. 191 ust.5 cyt. Ustawy). Zgodnie z zawartymi porozumieniami powiat kluczborski wydatkował z tego tytułu kwotę 113 996,80 zł.

W naszych placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało łącznie 33 dzieci, których miejscem zamieszkania przed skierowaniem do placówki był inny powiat. Na podstawie zawartych porozumień powiat kluczborski w 2019 roku otrzymał od wyżej wymienionych powiatów dotacje w łącznej wysokości 1 170 648,05zł.

Średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówkach prowadzonych przez powiat kluczborski w 2019 roku wynosił

- DD w Bogacicy –3 170,89 zł;
- DD w Bąkowie – 3 921,13 zł;
- DD w Lasowicach M. – 3 602,50 zł.

1.4 Usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej

Z dniem wejście w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej pełnoletni wychowankowie opuszczający rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze są objęci przez PCPR pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie i integracją ze środowiskiem, a także pomocą:

- pieniężną na usamodzielnienie w wysokości nie niższej niż od 1735,00 zł do 6939,00 zł. w zależności od okresu pobytu wychowanka w pieczy zastępczej oraz typu pieczy zastępczej;
- pieniężną na kontynuowanie nauki w wysokości 526,00 zł miesięcznie;
- na zagospodarowanie w formie rzeczowej w kwocie nie niższej niż 1577,00 zł. z przeznaczeniem na wyposażenie mieszkania w niezbędne urządzenia domowe, pomoce naukowe, sprzęt rehabilitacyjny, sprzęt który pomoże podjąć zatrudnienie.

Warunkiem otrzymania ww. pomocy jest zobowiązanie się wychowanka do realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia, który opracowywany był wspólnie z opiekunem usamodzielnienia. Program usamodzielnienia określa sposób oraz formy współdziałania

i wspierania osoby usamodzielnianej w kontaktach z rodziną i środowiskiem, uzyskania wykształcenia zgodnego z możliwościami i aspiracjami osoby usamodzielnianej, uzyskania kwalifikacji zawodowych, pomocy w ustaleniu uprawnień do ubezpieczenia zdrowotnego, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, podjęcia zatrudnienia, a także w uzyskaniu przysługujących świadczeń.

W roku 2019 proces usamodzielnienia realizowało 35 wychowanków z rodzin zastępczych i z placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 6. Wypłata świadczeń do usamodzielniających się wychowanków powiatu kluczborskiego w roku 2019

Przyznane i wypłacone świadczenia dla pełnoletnich usamodzielniających się wychowanków w 2019 r.				
Pochodzących z rodzin zastępczych			Pochodzących z placówek	
Rodzaj świadczenia	Ilość świadczeń	Kwota	Ilość świadczeń	Kwota
Kontynuowanie	151	78 350,82	73	37 797,65

nauki				
pieniężne na usamodzielnienie	2	13 878	4	27 756
zagospodarowanie w formie rzeczowej, oraz świadczenia jednorazowe	3	8 320	4	6 308
RAZEM	156	100 548,82	81	71 861,65

Źródło: dane statystyczne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku

2. 1 Lokalne zasoby oraz infrastruktura pomocy społecznej w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną

Zasoby infrastruktury społecznej to usługi /świadczenia/ oraz działania warunkujące zaspokojenie potrzeb społecznych mieszkańców powiatu. Potrzeba społeczna to warunki, jakie powinny być spełnione przez powiat, by jego mieszkańcy byli w stanie realizować swoje potrzeby indywidualne. Chodzi tu w szczególności o te potrzeby, których mieszkańcy nie mogą zaspokoić w inny sposób, jak tylko w ramach sfery publicznej tj. przez instytucje działające w ramach sektora publicznego (administracja samorządowa) oraz sektora pozarządowego.

Infrastruktura społeczna w powiecie kluczborskim jest wystarczająca i w znaczny sposób zaspakaja potrzeby jego mieszkańców. Odbywa się to dzięki wystarczającej liczbie instytucji pomocy społecznej, placówek oświatowych, zdrowotnych oraz kulturalnych.

Dzięki podejmowanym próbom współpracy dąży się do stałego współdziałania ukierunkowania na rozwiązywanie problemów i określanie potrzeb zarówno w perspektywie krótko, jak i długoterminowej. Nadal jednak istnieje konieczność zacieśnienia współpracy i wypracowania standardów skutecznej pomocy dzieciom i rodzinom by powstał spójny system wsparcia oraz zintegrowanych działań przy wykorzystaniu kompetencji wszystkich służb.

Zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie powiatu realizują jednostki administracji samorządowej i pozarządowej. Do jednostek pomocy społecznej należą m.in. powiatowe centra pomocy rodzinie, gminne ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki specjalistycznego poradnictwa i inne.

Zadania z zakresu pomocy społecznej na szczeblu gminy realizują gminne ośrodki pomocy społecznej. Na terenie powiatu kluczborskiego funkcjonuje 4 gminnych ośrodków pomocy społecznej:

- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Byczynie
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lasowicach Wielkich
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wołczynie

Gminne ośrodki pomocy społecznej w oparciu o cyt. ustawę organizują pracę z rodziną, która jest prowadzona w szczególności w formie :

- konsultacji i poradnictwa specjalistycznego;
- terapii i mediacji;
- usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych;
- pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego;
- organizowania dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych dalej "grupami wsparcia" lub "grupami samopomocowymi".

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku jest jednostką organizacyjną powiatu i realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej realizuje w oparciu o ustawę o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (Dz. U 2019 poz. 1507 z późn. zm.), oraz ustawę z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2019, poz. 1111, z późn. zm).

Istotą działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku jest udzielanie osobom i rodzinom takiego wsparcia, które umożliwi im w miarę samodzielną egzystencję, aktywność społeczną, skuteczną realizację ról społecznych, dając szansę na zaspokojenie podstawowych potrzeb, rozwoju, integrację i funkcjonowanie w społeczeństwie oraz coraz lepsze radzenie sobie z pojawiającymi się problemami.

Organizacja pracy w zakresie poradnictwa specjalistycznego oraz interwencji kryzysowej obejmuje działania w zakresie pomocy prawnej, psychologicznej, realizacji działań w ramach interwencji kryzysowej.

W ramach zadań własnych Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku prowadzi nadzór nad pomocą instytucjonalną. A mianowicie kontroli podlegają funkcjonujące w powiecie kluczborskim dwa Domy Pomocy Społecznej oraz Domy Dziecka.

Działalność Powiatowego Centrum Pomocy Społecznej w zakresie rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych skupiona jest przede wszystkim na realizacji zadań w zakresie rehabilitacji społecznej oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych zgodnie z założeniami wynikającymi z powiatowej strategii rozwiązywania problemów

społecznych oraz powiatowego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych; dofinansowaniu ze środków PFRON.

Od 2001 roku przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku działa powołany przez Starostę, Powiatowy Zespół ds. Orzekania o niepełnosprawności. Zespół orzeka osoby dorosłe oraz dzieci z powiatu kluczborskiego. W komisjach lekarskich orzekają lekarze specjaliści. Dodatkowo w skład komisji orzekających wchodzi pracownicy socjalni, doradcy zawodowi, psycholodzy i pedagog.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku pełni funkcję organizatora rodzinnej pieczy zastępczej na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W ramach sprawowanej funkcji zrealizuje następujące zadania:

- prowadzi nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- kwalifikuje kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- organizuje szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej we współpracy z Ośrodkami Adopcyjno - Opiekuńczymi;
- współpracuje ze środowiskiem lokalnym, ośrodkami pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi oraz z organizacjami społecznymi;
- prowadzi poradnictwo i terapię dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- zapewnia pomoc prawną osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- dokonuje okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
- zapewnia rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym możliwość skorzystania z poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacje o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających.

Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy zapewnia realizację obowiązku szkolnego oraz zajęć rewalidacyjnych, wychowawczo - opiekuńczych dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z upośledzeniem umysłowym, niepełnosprawnościami sprzężonymi, autyzmem w wieku od 7 do 24 lat. Dla dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim organizowane są zajęcia rewalidacyjno - wychowawcze. Szkoła kształci na poziomie podstawowym, gimnazjalnym zawodowym

oraz w zakresie przysposobienia do pracy. Przy szkole jest internat z profesjonalną kadrą pedagogiczną gdzie uczniowie mogą mieszkać. W Ośrodku odbywa się wczesne wspomaganie rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do czasu podjęcia nauki w szkole – na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie wczesnego wspomagania.

Wielozakresowo wspiera zarówno dziecku, jak i jego rodzinie zapewnia Powiatowa Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna w zakresie:

- wczesnej diagnozy specjalistycznej,
- opracowania indywidualnego programu, terapii pedagogicznej, psychologicznej, rehabilitacji ruchowej, indywidualnej i grupowej.

II Cele programu i sposób ich realizacji

Głównym celem Powiatowego Programu na Rzecz Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2020 - 2022 jest rozwój nowych i wsparcie istniejących form pieczy zastępczej na terenie powiatu kluczborskiego oraz zapewnienie dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej pieczy zastępczej, organizowanie pomocy dla usamodzielnianych przez wspieranie procesu usamodzielnienia oraz organizowanie różnorodnych form wsparcia dla osób prowadzących różne formy pieczy zastępczej. By móc skutecznie realizować główny cel programu określono cele szczegółowe.

Cel szczegółowy 1.

Tworzenie warunków do powstawania nowych rodzinnych form pieczy zastępczej (rodziny zastępcze niezawodowe, zawodowe, Rodzinne Domy Dziecka) dających szansę na harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową wychowanków

Działania:

- promocja rodzinnych form pieczy zastępczej - dotarcie do jak najszerzej grupy mieszkańców powiatu, zaistnienie w ich świadomości oraz pozyskanie nowych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej i rodziny zastępczej niezawodowej, poprzez:
 - o zamieszczanie informacji propagujących ideę rodzicielstwa zastępczego w lokalnych mediach, organizowanie akcji informacyjnych (ulotki, informacje na stronie internetowej PCPR, artykuły w lokalnej prasie;
 - o krótkie spoty radiowe (Radio Opole);
 - o prowadzenie naboru i kwalifikacji kandydatów;
 - o prowadzenie szkoleń dla rodzin zastępczych.

Realizatorzy celu i kierunków działania:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku, Powiat kluczborski.

Partnerzy :

Lokalne organizacje pozarządowe, szkoły, parafie kościelne, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kluczborku.

Cel szczegółowy 2.

Wspieranie istniejących rodzin zastępczych poprzez podejmowanie działań przeciwdziałających wypaleniu zawodowemu i rutynie oraz działań mających ułatwić radzenie sobie z codziennymi trudnościami.

Działania:

- organizowanie specjalistycznych szkoleń mających na celu podniesienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, dostarczanie wiedzy i umiejętności w zakresie opieki i wychowania, pomoc w prowadzeniu mediacji w sytuacjach konfliktowych;
- umożliwienie udzielania pomocy pedagogicznej rodzinom zastępczym w miejscu ich zamieszkania.
- organizowanie warsztatów umożliwiających praktyczne przećwiczenie trudnych sytuacji i zagadnień dla rodziców zastępczych;
- zabezpieczenie wsparcia specjalistów dostępnych w PCPR: psychologa, pedagoga, prawnika;
- zabezpieczenie możliwości uzyskiwania regularnych, bezpłatnych konsultacji psychologicznych i przeprowadzania diagnozy psychologicznej pod kątem sprawowania pieczy zastępczej;
- inicjowanie grup wsparcia (grupa, którą rodziny zastępcze tworzą same i mają wpływ na kolejną tematykę spotkań. Na spotkaniach rodziny dzielą się swoimi doświadczeniami w pracy z dziećmi i współpracy z ich rodzinami biologicznymi, trudnościami z tego wynikającymi, a także tym jak radzą sobie w sytuacjach trudnych. Mogą skorzystać ze wzajemnych rad, spojrzenia na określone sytuacje przez osoby bezpośrednio nie zaangażowane w życie rodziny, a także sami służą radą i pomocą. Spotkania w ramach grupy wsparcia pozwalają także na to, żeby poznać inne rodziny zastępcze, a tym samym zacieśnić kontakty poza grupą);
- zabezpieczanie środków finansowych w budżecie na wskazane w ustawie fakultatywne i obligatoryjne formy wsparcia (osoby do pomocy, środki finansowe na wypoczynek wychowanków, remont, refundację kosztów utrzymania lokali mieszkalnych itp.);

- szkolenia oraz superwizja dla pracowników socjalnych i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, podnoszące kwalifikacje z zakresu pieczy zastępczej;
- podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników socjalnych oraz koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczych.

Realizatorzy celu i kierunków działania:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku, Powiat kluczborski.

Cel szczegółowy 3.

Podejmowanie działań zmierzających do powrotu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej do rodziny biologicznej lub dążenie do uregulowania sytuacji prawnej.

Działania:

- zintegrowanie działań na rzecz dziecka i rodziny ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, zakładami opieki zdrowotnej, zdrowotnej, kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi.
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających.
- podejmowanie działań do uregulowania sytuacji prawnej dzieci tam gdzie jest to możliwe- złożenie wniosku do Sądu o rozważenie możliwości pozbawienia władzy rodzicielskiej rodziców małoletniej dzieci do 18 miesięcy od umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

Realizatorzy celu i kierunków działania:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku, Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Kluczborku, kuratorzy sądowi, ośrodki pomocy społecznej z ternu wszystkich gmin powiatu.

Partnerzy :

Lokalne organizacje pozarządowe, szkoły, parafie kościelne.

Cel szczegółowy 4.

Pomoc w usamodzielnianiu wychowanków placówek opiekuńczo -wychowawczych i rodzin zastępczych

Działania:

- wczesne przygotowanie wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych do usamodzielnienia (uczenie samodzielności w samoobsłudze – pranie, gotowanie, sprzątanie, załatwianie drobnych spraw domowych, zakupy; wzmacnianie samooceny, wiary we własne możliwości, zdolności, przekazywanie pozytywnych wzorców życia rodzinnego, stosunków międzyludzkich, nauka planowania krótko i długookresowego itp.);
- podejmowanie w środowisku lokalnym działań mających na celu kształtowanie pozytywnego wizerunku wychowanka placówki opiekuńczo-wychowawczej (np. angażowanie wychowanków w działania na rzecz szkoły, miasta itp.);
- umożliwienie konsultacji psychologicznych;
- umożliwienie uzyskania bezpłatnej porady prawnika;
- przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnianie i kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie.

Realizatorzy celu i kierunków działania:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku, Placówki opiekuńczo - wychowawcze.

2.1 Adresaci i realizatorzy Programu

Adresaci Programu:

- rodziny zastępcze i prowadzący rodzinny dom dziecka (w przypadku utworzenia tego typu placówki);
- dzieci i młodzież wychowująca się w ramach instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej;
- usamodzielniający się wychowankowie instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej;
- rodzice biologiczni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- kandydaci na rodzinę zastępczą;
- pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku.

Realizatorzy Programu:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku – organizator rodzinnej pieczy zastępczej;
- Domy Dziecka w Bogacicy, Bąkowie oraz Lasowicach Małych;
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kluczborku;

- Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Kluczborku;
- Ośrodki Pomocy Społecznej w powiecie kluczborskim.

2.2 Przewidywane efekty realizacji Programu

1. Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie wartości rodziny.
2. Zwiększenie dostępności do usług w zakresie poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego.
3. Wzmocnienie więzi rodziny i poprawa funkcjonowania rodzin.
4. Podniesienie świadomości rodziców w zakresie odpowiedzialności za wychowanie dzieci.
5. Wzmocnienie systemu wsparcia dla rodzin zagrożonych bezradnością opiekuńczo – wychowawczą.
6. Zwiększenie przepływu informacji koniecznych do zdiagnozowania problemu i możliwości jego rozwiązania oraz wzmocnienie systemu współpracy z podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny.
7. Zmniejszenie liczby dzieci przebywających w całodobowych placówkach opiekuńczo – wychowawczych i rodzinach zastępczych.
8. Podniesienie jakości świadczonych usług w zakresie pomocy dziecku i jego rodzinie.
9. Podniesienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodzin zastępczych.
10. Podniesienie kompetencji kadry współpracującej z rodzinami zastępczymi.
11. Ułatwienie dostępności do szkoleń dla szerszej grupy kadry pomocy społecznej.

2.3 Źródła finansowania

- samorząd województwa,
- samorząd powiatu,
- samorząd gminy,
- administracja rządowa (Ministerstwo, Wojewoda),
- organizacje pozarządowe,
- środki zewnętrzne, w tym fundusze strukturalne,
- inne podmioty/partnerzy działań,
- inne.

2.4 Sposób monitorowania

Monitorowanie Powiatowego Programu na Rzecz Rozwoju Pieczy Zastępczej w na lata 2020–2022 odbywać się będzie na podstawie sporządzanej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz analizy zbieranych informacji nt. realizacji kierunków działań ujętych w Programie.

Zakończenie

Dla rozwoju dziecka niezmiernie ważne jest wychowywanie się w stabilnym środowisku rodzinnym. Rodzina powinna zapewniać wszystkim swoim członkom poczucie bezpieczeństwa i miłości. Zasady przez nią wyznawane mają na celu budowanie poczucia własnej wartości jednostki i naukę prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie. Niestety, często zdarza się, że rodzice w nienależyty sposób wypełniają swoje obowiązki. Wówczas niezbędne jest włączenie się państwa w wychowanie dziecka. Odbywa się to poprzez umieszczenie w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej. W powiecie kluczborskim podobnie jak w innych powiatach, dominują rodziny zastępcze spokrewnione. Odczuwalna jest natomiast niedostateczna liczba rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka.

Powiatowy Program na rzecz Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2020 - 2022 zakłada tworzenie warunków dla poprawy jakości życia rodzin i dzieci. Zastępcza opieka rodzinna wymaga współdziałania wielu instytucji, specjalistów z różnych dziedzin i profesji. Organizowanie i wspomaganie rodzin zastępczych to „praca zespołowa”. Niezbędne jest systematyczne podnoszenie świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków dysfunkcji oraz promocja rodzinnego stylu życia. Wskazane propozycje zawierają przede wszystkim działania profilaktyczne i wspierające. Realizacja programu zakłada wykorzystanie środków budżetu powiatu kluczborskiego, budżetu państwa, pozyskiwanych środków EFS, oraz środków własnych podmiotów niepublicznych. W celu osiągnięcia zamierzonych celów w realizację programu będą włączone również instytucje, placówki i organizacje pozarządowe, z którymi PCPR w Kluczborku współpracuje, a które swoimi działaniami wspierają dziecko i rodzinę. Spodziewanym efektem realizacji programu ma być polepszenie sytuacji dziecka i rodziny, poczucia bezpieczeństwa, ograniczenie patologii społecznej, zminimalizowanie negatywnych zachowań oraz stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla rodziny i dziecka. Wszelkie podejmowane działania mają na celu przede wszystkim dobro dziecka.

Przewodniczący Rady Powiatu
w Kluczborku
Andrzej Ołech

